

Csaba László: Aprópénzért folytatunk harcot

Év végéig rendeződnie kell a CEU ügyének, az orbáni gazdaságpolitika elhibázott, az MTA függetlensége veszni látszik a Népszavának nyilatkozó Csaba László akadémikus szerint.

Szerző: Bonta Miklós

- A Közép-Európai Egyetem (CEU) sorsa még mindig nem rendeződött. Mint az intézmény tanárát kérdezem: lehet-e, érdemes-e reménykedni abban, hogy a CEU Budapesten marad?

- Abban lehet bizakodni, hogy a képzés túlnyomó része megmarad a magyar fővárosban, így abban reménykedem, hogy december 31-ig minden rendeződik. Ebben nagy szerepe van annak, hogy az egyetem amerikai tulajdonban van, amire az Egyesült Államokban érzékenyek, s ezt nem tekintik ideológiai kérdésnek. Éppen ezért nem csoda, hogy az új nagykövet David B. Cornstein budapesti megbízólevél átadását követően első látogatását a CEU-n tette, mivel az egyetem zavartalan működése a feltétele a zavartalan kapcsolatoknak. Azonban a helyzet nem ennyire egyszerű. Annak érzékeltetésére, hogy milyen hatása volt annak, hogy az Orbán-kormány nyílt támadást intézett a CEU ellen: az Október 6. utcában az egyetem egy nagyberuházása áll le. Miután tavaly márciusban a kormány megkérdőjelezte az egyetem törvényességét, a felügyelőbizottság a bizonytalanságra való tekintettel döntött így.

- A CEU "önhibáján kívül" került a világsajtó érdeklődésének homlokterébe.

- Fontos megjegyezni: mi mindig törvényesen működtünk, nem követtünk el semmit, ami ellentmondana a magyar szabályozásnak.. Összevetve, az én második otthonomban, a Corvinus Egyetemen 15 ezer hallgató van, a CEU-n - a doktoranduszokkal együtt - 1500, ez egy kis intézmény. Az nyilvánvaló, hogy azt a 35 milliárd forintból megépült új - építészeti díjakat nyert - házat nem fogjuk odaadni a Századvég Alapítványnak.

- Miben látja az elvtelen kormányzati támadás okát?

- 2016 őszén megindult Soros György milliárdos elleni hadjárat. Az akkor Schmidt Mária tulajdonába került Figyelőben felvetették, hogy hogyan lehetséges az, hogy a csordát támadják, de a "dízhímet" békén hagyják. Kijutott a rágalmakból az Amnesty Internationalnak, az azóta kivonult Nyílt Társadalom Alapítványnak, a Transparency Internationalnak, a CEU azonban kimaradt. Azután egy sajtótájékoztatón Lázár János, akkori kancelláriaminiszter elszólta magát, hogy folynak vizsgálatok, de

akkor még senki sem hitt abban, hogy egy egyetem, a CEU is célpont lehet. Sőt kezdetben Gulyás Gergely, akkori Fidesz-frakcióvezetőnek és Balog Zoltán emberi erőforrás miniszternek is az volt a véleménye, hogy ebből nem lehet jól kijönni, már csak azért sem, mert a kormánypárt vezetői közül is számosan Soros-ösztöndíjasok voltak. Magam sem hittem volna, hogy éles támadás indul, mert a mi létünk senkit se zavart, sokan még a létezésünkről se tudtak. Úgy véltem: vissza fognak lépni. Tévedtem. De a kormány ezt a hibás lépését, mint "buldog a csontot" nem tudja elengedni. A nemzetközi és a hazai tiltakozás mértéke ugyanakkor nagyon meglepett. Olyan világhírű egyetemek figyeltek fel ránk, amelyek addig szinte észre se vettek. Az égtáj minden szögletében tanuló, kiváló hallgatók közül most figyeltek fel igazán a mi magas színvonalú képzésünkre, az új tanévekre jelentkezőket ezek az áldatlan körülmények egyáltalán nem zavarták, a felvételre jelentkezők száma nem csökkent. Mi jól jöttünk ki ebből, de ez az országról nem mondható el. Egy svájci professzor felajánlotta, hogy ha ismét menekülni kellene Magyarországról, akkor számíthatok a segítségére. Megköszöntem, s azt mondtam: Ha a kommunisták elől nem menekültem el, akkor miért pont most mennék? Nem vagyok ellenálló és "antifasiszta". A tanári kar tagjainak többsége így gondolkodik.

- Ha most lenne Orbán Viktor kormányfő gazdasági tanácsadója, akkor mit tanácsolna számára?

- Először is nem szabad úgy tervezni, hogy mindig a legderűlátóbb forgatókönyvet vesszük alapul, legalább három forgatókönyvet szükséges készíteni. Az életveszélyes, amikor csak a legjobb változattal számolunk ki mindent, mert az élet nem ilyen! Gyakran akkor lövünk mellé, amikor túlzottan magabiztosak vagyunk, s nem vesszük figyelembe azt a banánhéjat, ami ott van az orrunk előtt, s amelyen könnyen elcsúszhatunk. Teljesen megalapozatlan például azzal számolni, hogy 2025-ig 4 és fél százalékos lesz a növekedés üteme. Ennek semmilyen alapja nincsen! A Pénzügyminisztérium apparátusát és a Századvéget kivéve, ennél mindenki kisebb gazdasági bővüléssel számol, beleértve még a Magyar Nemzeti Bankot is, a független elemzőkről nem is beszélve. Azért nem szabad mindig csak az optimista változattal számolni, mert gyűlnek a viharfelhők. Ha az amerikai az irányadó kamatot felemelik 2,5-3 százalékkal, ez teljesen normális és szükséges. A dollár meg fog erősödni. az a befektetés, ami most a feltörekvő piacokon van, az amerikai papírokba fog menni, mert ott a minőség, a hozam és az árfolyamnyereség is megvan. Kockázatos az olaj drágulása vagy az európai növekedés lassulása, ez is bizonyítja, hogy nem szabad mindig a legjobb forgatókönyvre építeni mindent. Ezt Varga Mihály pénzügyminiszter is érzékelheti, nem győzi visszavenni az ígéreteit, ami érzékelhető már az adócsökkentésnél és a béremelésnél is.

- S mi lenne a másik tanácsa a kormányfőnek?

- Egy új növekedési modell megteremtése. Erről régóta szó van. Fel kell készülni arra, amikor már nem jönnek az uniós pénzek, ezek a külső felhajtó erők. Magánberuházás alig van, ha az amortizációt levesszük, állami beruházás nem lesz, mert nem engedi a pénzügyi keret, a GDP 4,5 százalékát költjük adósságszolgálatra 3,5 százalékos növekedés mellett. Vagyis mínusz egy százalékból kellene beruházni.

- Paks2-t azért betervezték, s gondolkodnak a Budapest-Belgrád vasútvonal korszerűsítésében is.

- A vasútvonal ügyében egyelőre nem történt semmi, a Paks2 is 2-2,5 évet késik.

- Hogyan lesz ebből növekedés?

- Innováció, jobb forrásfelhasználás, a magángazdaságok erősítése, kisebb cégek felkarolása, a nemzetközi folyamatokba való bekapcsolódása, ezek jól ismert receptek. De nagyon nem ezen elveknél mentén történt a trafikok vagy az energiacégek államosítása. Mindent egy kézbe vesszünk elve érvényesült az elmúlt hat-hét évben.

- Mi lehet a forrása a nagymértékű bértörvényeknek? A tulajdonosok megelégszenek alacsonyabb profittal is, ha a termelékenység nem nő?

- Ez csak egy mód, gyakoribb, hogy leépítenek, vannak, akik a robotika alkalmazásában bíznak. De ez csak egy átmeneti állapot. Igazán bért emelni csak a multicégek tudnak, de két számjegyű termelékenységnövekedés náluk sem gyakori. S nem szabad megfedkezni a jelentős adókönyvitésekről sem. A stratégiai partnerség, együtt jár 20-30 százalékos adóelengedéssel, ebből azután lehet bért emelni, és való igaz, hogy a munkaadói járulékcsoökkentések is képezhetik a béremelések forrását, különösen kis- és közepes cégeknél.

- Mintha létrejött volna egy kiegyezés a vállalkozói réteg és a kormányzat között. Valóban így van ez?

- A nagyok megkapták ezeket az adókedvezményeket. A kicsiknél, pedig továbbra is folyik az adóelkerülés feletti szemhunyas, a feketefoglalkoztatás elnézése. Ezt nem kritikai élel mondok, mert életben kell maradniuk.

- Ez a működésük feltétele?

- A borzalmasan gyenge termelékenységüket csak így képesek kompenzálni. Ezt elnézik, mert jobb, ha az emberek dolgoznak, mintha segélyért állnak sorba. Szerintem a kisebbik rosszat választják így. Vagyis a kicsiket békén hagyják, a nagyoknak adómentességet adnak, s számosan vannak olyanok, akiket megrendeléshez juttatnak. Őket nevezik nemzeti középosztálynak. Így hát kétségtelenül vállalkozásbarát ez a kormány. A választási évben nagymértékű béremelésekkel kedvezett ugyan a munkavállalóknak is, de ezt vissza fogják fogni.

- A harmadik, a miniszterelnöknek adandó tanács mi lenne?

- A már említett növekedési modell, az unortodox elemeket tartalmazó adópolitika mellett a nemzetközi folyamatokba való bekapcsolódás lehet. Ez azonban nem azonos azzal, hogy egy nagy céggel tárgyalunk. Az államnak az lenne a feladata, hogy az Európai Unión belül a pozitív folyamatokba, mindenek előtt a bankunió és a tőkepiaci unió folyamataiba kapcsolódjon be, és ne pusztán politikának tekintse az európai közösséget, mert az gazdasági közösség is. Ha ezekből kimaradunk, márpedig pillanatnyilag ez történik, akkor ott vannak az uniós költségvetésben az ezer milliárd eurók, mi pedig az aprópénzért folytatunk élet-halálharcot, viszont hagyjuk, hogy a nagy pénzek elmenjenek. De ehhez be kellene lépni az euróövezetbe.

- A jelenlegi kormány egyáltalán nem számol az európai közös pénz bevezetésével.

- Ez tény, de ha jön egyszer egy válság, akkor nem marad számunkra más lehetőség, mint hogy ennek az árát a magyar adófizetővel fizettetik meg. A recept, tehát aminek megfogadására biztatnám a miniszterelnököt, mint ahogy utolsó találkozásunkkor 2012-ben is megtettem a bankunió kapcsán, hogy ezt komolyan kell venni, hiszen - mint említettem - ezermilliárd eurókról van szó. Ám Orbán Viktort akkor is egy futballmeccs - ahová a megbeszélés után tartott - látszólag jobban érdekelte, mint ez az ügy.

- Mikorra várható a tőkepiaci unió létrehozása?

- A mai ismereteink szerint a jövő év közepére ennek meglesznek a jogi alapjai. Ebből mi kimaradunk, jóformán nem is tudunk róla, s utána megy a vita a közösségi kasszában lévő aprópénzről, amit határ- és környezetvédelemre költünk. Összességében ezek a növekedés alapjai.

- Ha már az euróbevezetés szóba került, mi lehet a kormány ódzkodásának az oka?

- Ha a máltaiaknak vagy a litvánoknak megfelelő, akkor talán nekünk is, persze ehhez bizonyos szabályokat be kell tartanunk, például - képletesen - nem tehetjük a lábunkat az asztalra.

- Gyakran hallani, hogy nem megfelelő módon költöttük el az uniós támogatásokat, Valóban?

- Nem értek egyet a gazdaságkutatókkal, mintha ez egyfajta felhajtó erő lenne a magyar gazdaság számára. A valódi felhajtó erőt a külföldön dolgozó magyarok hazautalásai jelentheti. Ezekből vagy otthonok teremtődtek, vagy adósságot törlesztettek belőlük, vagyis hasznos dolgokra fordítottak. Az uniós pénzek vagy haszontalanságokra mentek, vagy pedig nem tudjuk, hogy hol is vannak. Azok, amit az OLAF vizsgál, csak jéghegy csúcsa, ezeknek lényege, hogy feltehetően túlarazottság történt, többszörös árat számoltak el, ami nem hajtja fel a gazdaságot. Azzal viszont egyetértek, ha nem közvetlenül a gazdaságba is áramlanak pénzek, hiszen az Európai Unió nem egy bank, ahol mindennek

meg kell térülnie. Helyesnek tartom, ha felújítások, településszépítések jönnek belőle létre, s közpénzként funkcionálnak. Az állam feladata a közrend és a jogbiztonság fenntartása, amit nem tesz. Az uniós pénzeké, pedig az, hogy olyanhoz járuljon hozzá, ami piaci alapon nem térülne meg.

- Ez vonatkozik az agrárgazdaságra is?

- Itt nem látom, hogy a támogatások megtérültek volna. Bár a termelékenység hihetetlenül megnőtt. Ugyanakkor nálunk a GDP-ben betöltött szerepe 4-ről 5 százalékra növekedett, ami önmagában is egyedülálló a világon.

- Az uniós források felhasználása kapcsán is gyakran felmerül, hogy a kormányfő és családja, valamint a legszűkebb baráti köre a privilegizáltak. Létezik-e a Magyar Bálint által gyakran megfogalmazott maffiaállam Magyarországon?

- Ez egy tévképzet. Ennek a szerepe sokkal kisebb, mint hiszik, mondom ezt annak ellenére, hogy Magyar Bálint könyvét a CEU Press számára én lektoráltam. A kormányfő és a hozzá közelállók gazdasági befolyása - alapos vizsgálat alapján mondhatom, s ezt a nézetemet számosan osztják - nem akkora, mint amekkorának hiszik. Gondolkodjunk most fordítva: mi nincs a kezükben? Az OTP befolyása nagy? Ez kétségtelen, s nincs a kezükben. De ugyanezt elmondhatjuk a K&H Bankról, az UniCreditről, vagy a Raiffeisen Bankról is. Vagyis a bankszektor nincs a kezükben.

- Ez csak részben igaz: a Mészáros Lőrinc érdekeltségébe is tartozó MKB Bank, a 100 százalékos állami tulajdonban lévő Budapest Bank, vagy a Takarékbank - FHB-val és az egész takarékszövetkezetekkel együtt mégiscsak kormányzati befolyás alatt áll. Nem így látja?

- Részben igen. A centralizációtól eltanácsolnám a miniszterelnököt, és nem csak a dohányboltok terén, de a pénzügyi szektorban, a kereskedelemben, a médiában vagy az energetikában egyaránt. Itt kívánja megvalósítani a magyar tulajdoni többséget a kormányfő. A kiskereskedelemben ezt nem látjuk, a CBA-nál is visszalépést érzékelek. A többi területen azonban megvannak a centralizáció jelei. Viszont a pénzügyi közvetítés nincs a kezükben.

- És a Budapesti Értéktőzsde?

- De nem ők működtetik, s el is lehet menni külföldre. A Mol, az OTP vagy a Richter, ezek régóta jelen vannak külföldi tőzsdéken, ettől kezdve ez nem az övék. A nagy külföldi cégeket nem nagyon érdekli, hogy Habony Árpádék mit gondolnak.

- Azért az Erste beengedte az államot, a Mátrai Erőmű vagy az áramszolgáltatók is állami kézbe, illetve a kormányfőhöz közeli nagyvállalkozók kezébe kerültek.

- Viszont a gyógyszeriparban nincsenek jelen.

- A Richter 25 százaléka az államé, s bár nem gyógyszeripar, de jelentős a Molban jelenlévő hasonló nagyságú állami tulajdon, hogy a Rába 100 százalékaról ne is beszéljünk.

- Jó, akkor fogalmazzunk úgy, hogy a kivétel 80 százaléka nincs a kezükben. Azután itt vannak a kis- és közepes vállalkozók, akik 700-800 ezren lehetnek, bár a számuk pontos felmérése 2010 óta nem történt meg. Nos őket nem érdekli a miniszterelnök és családjának gazdasági szerepvállalása.

- Én viszont találkoztam olyan közepes vállalkozóval, aki pályázatot nyert, majd oligarcha-körökből megfenyegették, hogy adja el nekik a céget, s onnantól dolgozzon a számukra. Eladta.

- Nem vitatom, azt sem, hogy a jelenlegi helyzet a korrupció melegágya. Végeredményben jónak tartom, hogy Magyar Bálinték könyve magyarul és angolul is megjelent, s jó lenne erről érdemi, szakmai vitát folytatni, mert egy jelenségnek ad új értelmezést. Véleményem szerint maffiaállam akkor van, amikor egy család és annak környezete, például Vlagyimir Putyin orosz elnöké a gazdaság meghatározó pontjait uralja. Magyarország azonban nem Oroszország. Nálunk az egy kézbe vétel a politikában és a médiában sikeresebb, a gazdaságban azonban kevésbé. Önkényuralmi rendszer félelem nélkül nem létezik, én azonban ilyent nem érzékelek.

- Nekem, különösen kisebb településeken mások a tapasztalataim. - Ott mindig félték az emberek. - Professzor ablakán balról a CEU, jobbról a Magyar Tudományos Akadémia épülete látható. Adjon ez keretet a beszélgetésünknek, mint az Akadémia rendes tagja hogyan éli meg az akadémiai intézetek ellehetetlenítését célzó kormányzati szándékot?

- Ez egy páratlan támadás az Akadémia ellen. Minden ideológiának kell lennie valóságmagvának. Az tény, hogy az Akadémia száz sebből vérzik, és át kellene alakítani. Erről részletes elemzéseket kellett volna készíteni. A célokat kijelölni, majd ennek a költségvetését elkészíteni, s a tulajdonosnak az Akadémiának, mint köztestületnek a bevonásával dönteni. Az is előfordulhatott volna, hogy ennek nyomán megszüntetik az akadémiai intézethálózatot. Az Egyesült Államokban vagy Angliában nincs ilyen. De ehhez stratégiát kellett volna rendelni. Például ezeket lehetne az egyetemekhez csatolni. Kutatnak és oktatnak, miként a legtöbbször eddig is így tett. Sokféle megoldás van, de az nem létezik, hogy a költségvetési törvénybe beírunk egy sort, hátha nem veszik észre. A mostani lépés elfogadhatatlan, miként az is, hogy az Akadémia sorsáról az Akadémia bevonása nélkül döntenek. Egy kormánytag nem helyezheti fölé magát egy 200 éves hagyománynak, a kialakult szokásoknak. Az Akadémiáról szóló törvényt nem helyezték hatályon kívül, arra építeni kell. Persze a kétharmad azt csinál, amit akar. S állami tulajdonba vesznek mindent. Az Akadémiát fel is oszlatják, miként Csehországban Vaclav Klaus elnök, vagy Vlagyimir Putyin tette. Ezeknél maradt egy tudományos társaság, és más semmi. Nálunk azonban ez nem történt meg. Franciaországban vannak önálló kutatóintézetek, vagyis sokféle megoldás létezik. Estandolás azonban nem! Nem állítom, hogy csak

kiváló tudományos eredmények születtek, de nagyrészt nemzetközileg is jegyzett kutatások folynak, amit ellenőrizni lehet. Egy dolog azonban másutt elképzelhetetlen, hogy egy orgánumban, jelesül a Figyelőben már három alkalommal listázták a kutatókat és a kutatásaikat, valamilyen torz szempont szerint.

- Az Akadémia mindent megtett a kormány szándékai ellen?

- Korántsem. Bár döntés volt rá nem hívták össze a rendkívüli közgyűlést. A listázás ellen is csak egyes tudományos osztályok tiltakoztak, s nem az Akadémia vezetése.

- Lehet még valamit tenni?

- Aligha. Költségvetést így fogják elfogadni.